

то есть соответствия заявленной и реальной номенклатуры товара;

- нарушения с точки зрения характера оформляемых документов, то есть недостоверное отражение таможенной стоимости в государственной таможенной декларации.

Основные аспекты, развитие которых позволит государству наиболее эффективно регулировать бизнес на рынке жилой недвижимости и создать оптимальные условия для его развития в Азербайджане следующие:

- формирование инфраструктуры развития рынка недвижимости;
- нормативно-правовое обеспечение рынка недвижимости;
- развитие прогрессивных финансовых технологий;
- научно-методическое и кадровое обеспечение бизнеса (организация подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров);
- взаимодействие со средствами массовой информации и пропаганда бизнеса и предпринимательской деятельности;

- создание льготных условий использования субъектами бизнеса государственных, финансовых, материально-технических и информационных ресурсов, а также научно-технических разработок и технологий;

- установление упрощенного порядка регистрации субъектов бизнеса, лицензирования их деятельности, сертификации их продукции, представления государственной статистической и бухгалтерской отчетности;

- международное сотрудничество в сфере бизнеса поддержка внешнеэкономической деятельности субъектов бизнеса, включая содействие развитию их торговых, научно-технических, производственных, информационных связей с зарубежными государствами.

ЛИТЕРАТУРА

1. Фридман Дж. Анализ и оценка приносящей доход недвижимости : [пер. с англ.]. – М. : Дело, 1995. – 432 с.
2. Асаул А. Н. Экономика недвижимости / А. Н. Асаул – СПб. : Питер, 2004. – 368 с.

УДК 330.341.1:332.135

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТРОВИХ СТРУКТУР

Я. І. Комарницький; Г. О. Комарницька

Процеси глобалізації супроводжуються поглибленням продуктової і технологічної спеціалізації, унаслідок чого виникає просторова концентрація і спеціалізація господарської діяльності, основою якої є зосередження зусиль на використанні конкурентних переваг, передусім інноваційного характеру. Організаційно-економічною формою реалізації проінноваційної стратегії підприємств усе частіше є кластери. Через це проблеми формування, розвитку, управління і підтримки розвитку кластерів стають усе більш актуальними.

Питання оптимізації організаційних форм підтримки й розвитку інновацій у вітчизняній науковій літературі висвітлюються досить широко. Значна частина наукових публікацій стосується кластерів як перспективної форми інтеграції наукового, фінансового та виробничого потенціалів. Питання, які стосуються кластерів, досліджували М. Войнаренко, В. Геєць, Р. Мокій, С. Мочерний, Ю. Міхєєв, Ю. Пахомов, Є. Савельєв, В. Савченко, С. Соколенко, В. Чужиков, Г. Хасаєв та ін. Проблеми формування і розвитку кластерів

розглядається в працях іноземних дослідників М. Кітінга, Дж. Клегга, М. Портера, В. Прайса, П. Самуельсона, Дж. Сороса, Ю. Уеннопа та ін.

Мета публікації полягає в обґрунтуванні вибору інструментів підтримки кластрових структур як складових цілісного економічного механізму управління інноваційними процесами на рівні регіону.

Аналіз теорії і практики формування кластерів у Західній Європі дає можливість зробити висновки про основні характерні для кластерів особливості їх функціонування. Кластери охоплюють у середньому близько 200 підприємств і організацій, у яких працює від 2 тис. до 10 тис. працівників. Характерним для кластерів є висока питома вага малих і середніх підприємств з добре розвинутими мережами співпраці. Спільна діяльність цих підприємств сконцентрована на розвитку нових інноваційних продуктів. При цьому учасники кластерів за рівнем інноваційності суттєво відрізняються між собою. З погляду інноваційності в кластерах можна відзначити широкий спектр підприємств – від лідерів інноваційності до звичайних споживачів інноваційних продуктів.

Було б помилкою вважати, що існує якась універсальна модель формування кластерів. Немає стандартної кластрової політики, моделі, яку б можна було запозичити й використати без змін в умовах тієї чи іншої країни. Країни й регіони відрізняються правовим і адміністративним розвитком інфраструктури, якістю інститутів підтримки бізнесу, рівнем розвитку фінансової системи, рівнем розвитку і використання в регіоні інформаційних технологій і технологій трансферу інновацій, демографічною і суспільною інфраструктурою (в тому числі рівнем нагромаджених знань), рівнем інтелектуального капіталу, характеристиками та структурою внутрішнього (регіонального) попиту і т. д.

Кластери як організаційно-економічна форма співпраці підприємств і організацій з метою формування статеїчної конкурентної переваги досить широко розповсюдились у розвинутих країнах. Досвід їх роботи дає змогу визначити основні бар'єри, які обмежують

формування кластрових структур. До них належать:

- низька якість інфраструктури;
- відсутність доступу до капіталу;
- низька якість інноваційного оточення, передусім низька якість науково-дослідних і навчальних організацій;
- недостатня відкритість підприємств на позарегіональні ринки;
- недостатня якість і низька кваліфікація людських ресурсів;
- нав'язувана «згори» ієрархія функціонування кластрових структур.

Більшість згаданих бар'єрів має системний характер, тому їх подолання знаходиться в площині діяльності владних структур. Водночас було б помилкою вважати, що кластери є «продуктом» вольових рішень і ініціатив органів влади, центральної чи регіональної. Потрібна передусім ініціатива самих підприємств і організацій, вони виявляють бажання тісно співпрацювати одне з одним на основі скоординованих рішень стратегічного характеру. Розробка підприємцями стратегії стратегії розвитку кластрових структур має ключове значення для отримання позитивних результатів. Така стратегія повинна включати такі елементи:

- розвиток і вдосконалення оточення бізнесу (в тому числі врахування потреб і очікувань кластерів);
- забезпечення доступу до інформації і даних про економічні прогнози з метою ідентифікації шансів і небезпек, пов'язаних із економічним розвитком, проведення упереджувальних дій – формування кластерів у районах, які мають хороші умови та перспективи розвитку;
- сталий розвиток інфраструктури і навчально-наукових пропозицій;
- упровадження успішних методів формування мережі співпраці підприємств;
- фінансування оточення бізнесу (мережі посередників);
- формування кращої якості місцевих зв'язків і створення атмосфери взаємної довіри;
- пріоритет орієнтації на міжнародні, але не лише на регіональні ринки.

Звичайно, розвиток кластрових струк-

тур неможливий без створення відповідного організаційно-економічного та правового середовища. Для цього повинні бути використані певні інструменти підтримки підприємств і

організацій, які створюють кластер. Основні з цих інструментів представлені на рис. Деталізація кожного з представлених на рис. елементів представлена нижче.

Рис. Організаційно-економічні інструменти підтримки кластерів

1. Моніторинг господарської структури регіону з метою ідентифікації потенціальних сфер підтримки. Аналіз повинен здійснюватись у напрямках:

- порівняльної оцінки технологічної бази та потенціалу НДДКР;
- доступності кваліфікованої робочої сили;
- оцінки рівня і можливостей розвитку нагромаджених знань;
- структури, доступності та технологічного рівня постачальників;
- доступності капіталу;
- доступності та якості структур, що займаються навчанням, підвищенням кваліфікації, проведення тренінгів і оцінки систем навчання;
- доступності та якості спеціалізованих послуг для потреб кластера;
- обсягів і якості коопераційних зв'язків у межах кластера;
- рівня підприємництва в регіоні;
- рівня інноваційної і інвестиційної діяльності;
- наявності і якості інноваційних і виробничих (бізнесових) лідерів;
- якості «зовнішніх» стосунків і рівня «відкритості»;

• бачення (концепції) розвитку кластерів і регіону.

2. Процес формування так званих «якорів» (anchors) розвитку кластерів за рахунок формування і підтримки спільних дій (наприклад, лоббінг на користь регіону) – формування інституційно-організаційної мережі.

3. Підготовка професійної і міждисциплінарної пропозиції послуг, які б підтримували діяльність кластрових структур – орієнтація на вирішення проблем, які виявляються і декларуються підприємствами:

- формування зіндивідуалізованої системи пошуку і поширення інформації;
- організація кластрових комплексних пунктів обслуговування фірм («one-stop-hub»);
- допомога у процесі формування міждисциплінарних робочих груп;
- допомога у створенні системи підтримки налагодження зовнішніх контактів;
- формування підрозділів підтримки кластерів у владних структурах (передусім в обласних і районних адміністраціях).

4. Підвищення якості навчання і освітньої діяльності, а також підтримка процесу спеціалізованих фахівців, які можуть відіграти в кластерах ключову роль:

- дофінансування спеціальних курсів, тренінгів і стажування;
- спільна розробка програм навчання і підвищення кваліфікації;
- використання практичних аспектів функціонування кластрових структур у процесі навчання;
- формування кластрових центрів підвищення кваліфікації і трансферу передового досвіду;
- стимулювання партнерства й поглиблення взаємозв'язків між вищими навчальними закладами і суб'єктами господарювання, які входять до кластера;
- підтримка ініціативи у сфері компетенційних здібностей (наприклад, спільні тренінги, програми досліджень, технологічні та торговельні місії);
- підтримка створення міжрегіональних кластрових альянсів з метою збільшення компетенційної бази і підвищення конкурентоспроможності регіонів, які входять в кооперативні зв'язки.

5. Здійснення промоційних заходів (промоція експортних кластерів, промоція регіону через учасників кластера). Просування ідеї формування кластерів не повинна обмежуватись лише колом зацікавлених у їх створенні підприємств. Слід враховувати, що в основі успіху кластерів лежать інноваційні рішення, а їх виникнення можливе при формуванні відповідної проінноваційної свідомості, що вже виходить за межі кластера й потребує охоплення значно ширшого кола елементів соціально-господарського комплексу регіону.

6. Стимулювання і залучення інвестицій у сфері діяльності кластрових структур у регіоні, в тому числі зосередження на промуванні багатосторонніх інвестиційних проєктів і дофінансування проінноваційних інвестицій.

7. Стимулювання інноваційності та підприємництва:

- підтримка процесу створення нових підприємств і фірм;
- підтримка створення кластрових інкубаторів;
- підтримка створення сітьових зв'язків;
- підтримка створення і розвитку технологічних центрів, які б обслуговували учасни-

ків кластера;

- інвестиції у науково-дослідну інфраструктуру в межах функціонування кластера.

Для вітчизняних умов велике значення має адміністративна підтримка формування і функціонування кластерів, оскільки процеси системних змін в Україні продовжуються і роль місцевих адміністрацій є надзвичайно важливою. Міжнародний досвід показує, що адміністративна підтримка повинна відбуватись на основі таких засад.

1. Необхідність комплексного та системного підходу до процесу підтримки розвитку кластрових структур – вирішення спільно ідентифікованих проблем.

2. Діяльність адміністрації повинна бути діяльністю допоміжною – ідентифікація потенціальних кластрових структур, а потім проєктування і впровадження механізмів і інструментів підтримки для вже існуючих і перевірених ринком кластрових структур.

3. Правильне визначення складу підприємств і фірм, які повинні ввійти до складу кластера – як з погляду їх просторового розміщення, так і з позиції ретельного уточнення виду і сфери їх діяльності.

4. Ефективний механізм взаємозв'язків між учасниками кластера.

5. Сильна ініціативна група (однак до її складу не повинні входити представники адміністрації).

6. Процес формування кластерів повинен спиратись на стратегічне і довгострокове бачення (концепцію) його розвитку.

7. Налагодження співпраці є значно легшим, коли фірми та підприємства функціонують у подібних сферах діяльності та знаходяться територіально близько між собою, а метою їх діяльності є спільне протистояння зовнішній конкуренції.

8. Налагодження неформальних зв'язків, заснованих на взаємній довірі – цей процес не повинен обмежуватись бюрократичними бар'єрами.

Узагальнення представлених в статті організаційно-економічних аспектів формування кластрових структур дає можливість зробити такі висновки.

Кластерні структури є прогресивною фор-

мою інтеграції суб'єктів господарювання, яка в стані забезпечити конкурентну перевагу її учасникам унаслідок створення завершеного циклу наука – НДДКР – виробництво – споживання, вихідним пунктом якого є інноваційні рішення.

Для успішного функціонування кластерів потрібна передусім ініціатива самих підприємств і організацій, їх бажання тісно співпрацювати одне з одним на основі скоординованих стратегічних рішень, які стосуються перш за все розвитку й удосконалення оточення бізнесу, забезпечення доступу до інформації, упровадження успішних методів формування мережі співпраці підприємств, фінансування оточення бізнесу, формування кращої якості місцевих зв'язків і створення атмосфери взаємної довіри.

Організаційно-економічні інструменти підтримки кластерів повинні охоплювати систему моніторингу інноваційних і господарських процесів формування кластрових «якорів», підготовку професійної і міждисциплінарної пропозиції послуг, підвищення якості навчання і освітньої діяльності, промоцію кластерів і промоцію регіону через учасників кластерів,

стимулювання залучення інвестицій у сфері діяльності кластрових структур, стимулювання інноваційності та підприємництва, адміністративної підтримки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ионцов М. Инновационная сфера: состояние и перспективы / М. Ионцов // Экономист. – 2004. – № 10. – С. 17–22.
2. Домбровський О. Сучасний регіоналізм як фактор комерційного успіху : зб. наук. пр. / О. Домбровський. Вип. 39. – К. : ІСЕМВ НАН України, 2003. – С. 286–293.
3. Егоршин А. П. Концепция управления инновационным развитием региона / А. П. Егоршин, С. Г. Филимонова, А. И. Косариков // Экономика и управления. – 2007. – № 2 (28). – С. 43–51.
4. Корпоративное управление инновационным развитием : монография / под ред. Ю. П. Анискина. – М. : Омега-Л, 2007. – 411 с. – (Деловая активность).
5. Инновационность хозяйственных систем / В. И. Кушлин, А. Н. Фоломьев, А. З. Селезнев, Е. Н. Смирницкий. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 203 с.

УДК 330.322(574)

КАЗАХСТАНСКИЙ ОПЫТ СТАНОВЛЕНИЯ ПАЕВЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ФОНДОВ КАК КОЛЛЕКТИВНЫХ ИНВЕСТОРОВ

Ж. М. Омарханова, кандидат экономических наук

Опыт развитых стран показывает, что ключевым для полноценного экономического развития является использование внутреннего инвестиционного потенциала и одним из таких источников финансирования в странах с развитой экономикой выступают институты коллективного инвестирования.

В международной практике развитых стран понятие «коллективные инвестиции» охватывает инвестиционные фонды, а также не-

государственные пенсионные фонды, страховую деятельность (пенсионное страхование и долгосрочное страхование жизни), кредитные союзы. Во всех случаях имеет место использование привлеченных ресурсов, объединенных в инвестиционный пул.

Актуальность рассматриваемой темы обусловлена той значительной ролью, которую играют инвестиционные фонды как институты коллективного инвестирования в совре-